

Zdzisław Żywica

Struktura literacka i argumentacja teologiczna Listu Jakuba 1,2-27

Studia Warmińskie 38, 71-79

2001

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

STRUKTURA LITERACKA I ARGUMENTACJA TEOLOGICZNA LISTU JAKUBA 1,2–27

Autor Listu po przedstawieniu się jako *Jakub, sługa Boga i Pana Jezusa Chrystusa* oraz określeniu adresatów, którymi jest *dwanaście pokoleń w rozproszeniu* (1,1), napomina swoich czytelników, aby w momentach, w których *wpadają* (περιπέσθη¹) w rozmaite pokusy, próby i doświadczenia wiary (ποικίλο-ις πειρασμοῖς²) καὶ δοκιμοῖς³ τῆς πίστεως), podejmowali wysiłek w pełnej radości (πάσαν χαρὰν) w celu osiągnięcia stanu ludzi τέλειοι καὶ ὀλόκληροι ἐν μηδενὶ λειπόμενοι⁴. Powinno to objawiać się w pełnieniu dzieł doskonałych (ἔργον τέλειον) poprzez praktykowanie ὑπομονῆ⁵, która rodzi się (κατεργάζεται⁶) właśnie w chwilach ποικίλοι πειρασμοὶ καὶ δοκιμοὶ τῆς πίστεως. Zatem ὑπομονή stanowi tu klucz do osiągnięcia celu postawionego adresatom przez autora Listu, którym jest pełnienie ἔργον τέλειον jako chrześcijanie τέλειοι καὶ ὀλόκληροι ἐν μηδενὶ λειπόμενοι. Przymiotnik τέλειος występuje w Septuagincie jako odpowiednik dwóch hebrajskich przymiotników: מְבֹרָא⁷ i מְרִיב⁸. Jest to

¹ Oznacza: *spotykać się z czymś, wpaść lub natknąć się na kogoś lub na coś, wpaść w czyjeś ręce.*

² Oznacza: *kuszenie, pokusa do grzechu, doświadczenie, wystawienie na próbę.* Oprócz Listu Jakuba występuje jeszcze w następujących tekstach: Mt 6,13; 26,41; Mk 14,38; Łk 8,13; 11,4; 22,28.40.46; Dz 15,26; 29,19; 1 Kor 10,13; Ga 4,14; 1 Tm 6,9; 1 P 1,6; 2 P 2,9; Ap 3,10; Hbr 3,8. Forma czasownikowa πειράζειν oznacza: *próbować, wystawiać na próbę, poddawać próbie, doświadczając kogoś, kusić.* Synoptycy stosują ten czasownik w opisie kuszenia Jezusa przez szatana na pustyni (Mt 4,1; Mk 1,13; Łk 4,2). W innych tekstach występuje w podobnym sensie, por.: Hbr 2,18; 11,17; Mt 16,1; 19,3; 22,18.35; Mk 8,11; 10,2; 12,15; Łk 11,16; J 8,6; 1 Kor 7,5; 1 Tes 3,5; Ap 2,19.

³ Jest wyrażeniem paralelnym do πειρασμός i oznacza: *próbę, doświadczenie, wypróbowanie, poddanie próbie.* Forma czasownikowa δοκιμάζειν oznacza: *poddawać próbie, badać kogoś lub coś* (1 Tes 2,4; Hbr 3,9; 1 Kor 11,28; 2 Kor 13,5; 1 Tm 3,10; 1 J 4,1), *wypróbować, poznać coś jako dobre* (1 Kor 3,13; 2 Kor 8,22; Rz 2,18; 12,2; 1 P 1,7).

⁴ Jest to zdanie celowe z orzeczeniem w koniunktywie. Por. T. Penar, *Graecitas Neotestamentaria*, Pelplin 1984, s. 93.

⁵ Oznacza: *cierpliwość, wytrzymałość, hart (ducha), nieugiętość, wytrwałość.*

⁶ Oznacza: *powodować, czynić coś, doprowadzić do czegoś, wytwarzać coś, rodzić, wyrabiać.*

⁷ Oznacza: *pełny, całkowity, nienaruszony.* W tekście Biblii Hebrajskiej występuje 27 razy i tylko 5 razy autorzy Septuaginty tłumaczą go na grecki τέλειος, 7 razy jako πλήρης, pozostałe są tłumaczone na inne terminy greckie. Por. G. Dellin, *τέλειος*, TWNT, t. VIII, s. 73.

⁸ Oznacza: *cały, nietknięty, nieskalany, bez zarzutu/skazy, zdrowy, nienaganny, doskonały.* Jedynie 7 razy autorzy LXX tłumaczą go na grecki τέλειος, ale aż w 50 przypadkach jest tłumaczony na

terminologia liturgiczno-sakralna, ukazująca nieskazitelność fizyczną zwierząt ofiarnych (Wj 29,1; Kpł 1,3; 4,3 5,15; Ez 43,22) oraz nieskazitelność religijną i moralną ludu Izraela (2 Krl 22,24; Prz 11,5; 20,7). Wyrażenie אֲשֶׁר , w odniesieniu do ludu Izraela, występuje przede wszystkim w połączeniu z καρδία (*serce*) i wyraża ideę całkowitego posłuszeństwa każdego Izraelity (jako jednostki) w pełnieniu woli Bożej i w Jego wyłącznej czci⁹. Przymiotnik אֲשֶׁר odnosi się do ludu Izraela, który jako cała społeczność powinien służyć Bogu i Jemu jedynie się podobać¹⁰. W Nowym Testamencie, oprócz Listu Jakuba¹¹, τέλειος występuje jeszcze trzynaście razy i wyraża treść hebrajskich: אֲשֶׁר i אֲשֶׁר ¹². Wyrażenie ὁλόκληρος w Septuagincie służy do określania fizycznej kompletności kogoś lub czegoś¹³. W Nowym Testamencie występuje, oprócz Jk 1,4, jedynie w 1 Tes 5,23, gdzie podobnie jak w Septuagincie ma znaczenie ilościowe. Każdy tesaloniczanin, jako nie podzielona całość i pełnia, powinien pozostać nieskazitelny, tzn. nietknięty przez zło, ze względu na bliskie przyjście Pana¹⁴. Sformułowanie $\text{ἐν μηδενὶ λειπόμενοι}$, dopełnia znaczeniowo τέλειοι i ὁλόκληροι .

Podobną terminologią liturgiczno-sakralną autor Listu posługuje się w 1,17–18: $\text{πᾶσα δόσις ἀγαθὴ καὶ πᾶν δῶρημα τέλειον}$ oraz $\text{ἀπαρχὴν τινα τῶν αὐτοῦ κτισμάτων}$. Rzeczownik δόσις występuje w Septuagincie czternaście razy i wyraża bardziej czynność dawania, obdarowywania kogoś czymś niż sam dar¹⁵. W Nowym Testamencie, oprócz Jk 1,17, występuje jedynie w Flp 4,15 w podobnym znaczeniu jak w Septuagincie. Rzeczownik δῶρημα występuje w Septuagincie jedynie w Syr 34,18, a w Nowym Testamencie, oprócz Jk 1,17, tylko w Rz 5,16 i w obu tekstach określa przedmiot daru. W Rz 5,16 jest to *dar Boży, łaskawie udzielony przez jednego człowieka, Jezusa Chrystusa*. Ben Syrach (34,18) infor-

ἄμωμος , który jest terminem liturgicznym i w Starym Testamencie wyraża fizyczną nieobecność braków, które czyniły np. zwierzę godnym złożenia go w ofierze Bogu (Wj 29,1; Kpł 1,3; 4,3 5,15; Ez 43,22). W innych tekstach wskazuje na nieskazitelność religijną i moralną człowieka (2 Krl 22,24; Prz 11,5; 20,7). W Nowym Testamencie wyraża nieskazitelność moralną Jezusa jako jedynej ofiary przebłagalnej za grzechy ludzkości (1 P 1,19; Hbr 4,15; 7,26; 9,14) oraz nieskazitelność moralną chrześcijan (Ef 1,4; Flm 2,15; Kol 1,22). Por. G. Dellin g, jw., s. 73; F. Hauck, ἄμωμος , TWNT, t. IV, s. 836.

⁹ Por. 1 Krl 8,61; 11,4; 15,3,14; 1 Krn 28,9. W Sdz 20,26 i 21,4 określa całopalne ofiary składane przed Panem. Por. G. Dellin g, jw., s. 73.

¹⁰ Por. Pwt 18,13; Rdz 6,9. W dalszym znaczeniu mówi o fizycznym, cielesnym braku skazy baranka paschalnego w Wj 12,5 oraz nieskazitelności ukochanego w Pnp 5,2. Por. G. Dellin g, jw., s. 73.

¹¹ Por. 1,4.17.25; 3,2.

¹² Por. Mt 5,48; 19,21; Rz 12,2; 1 Kor 2,6; 13,10; 14,20; Ef 4,13; Flp 3,15; Kol 1,28; 4,12; Hbr 5,14; 9,11; 1 J 4,18. W tradycji ewangelicznej u Mt 19,21: τέλειον εἶναι , znaczy uwolnić się od wszystkiego, co oddziela od Boga i w pełnym posłuszeństwie pełnić jedynie Jego wolę. W Mt 5,48 τέλειος określa postawę, jaką należy przyjąć wobec ludzi: uczniowie Jezusa podobnie jak Bóg, który jest τέλειος w swojej postawie wobec ludzi (dobrych i złych, sprawiedliwych i niesprawiedliwych), powinni kochać w sposób τέλειος zarówno przyjaciół jak i nieprzyjaciół. Por. G. Dellin g, jw., s. 74–78.

¹³ Oznacza: *cały, całkowity, zupełny, nie okaleczony, nienaruszony, nie umniejszony*. W LXX określa cały dom (Pwt 27,6; Joz 9,2), całe — tzn. nieociosane kamienie (1 Mch 4,47), nie obcinaną — tzn. nietkniętą winorośl (Ez 15,5), nie okaleczone ciało (Za 11,16), całą — czyli pełną sprawiedliwość (Mdr 15,3). Por. W. Foerster, προσκληρῶν — ὁλόκληρος , TWNT, t. III, s. 765.

¹⁴ Por. J. Behm, ὁλόκληρος , TWNT, t. III, s. 765–766.

¹⁵ Por. Rdz 47,22; Prz 21,14; Syr 1,10; 4,3; 7,31; 11,17; 18,16.18; 20,10.14; 26,14; 35,9; 42,7.

muje, że *dary bezprawne* nie są przyjmowane przez Pana¹⁶. Wyrażenie ἀπαρχή w Starym Testamencie określa ofiarę z pierwocin pól i pastwisk składaną Bogu¹⁷, jakkolwiek ofiarę dla świątyni lub kapłanów¹⁸, akty specjalne, a szczególnie dzieła religijne wykonywane dla sanktuarium¹⁹ albo dla bóstw pogańskich²⁰. Rzadko jest stosowane w sensie niesakralnym jako porcja lub część²¹. W Nowym Testamencie, oprócz Jk 1,18, występuje jeszcze siedem razy²² i wyraża ideę szczególnego Bożego wybrania i umiłowania wyznawców Chrystusa²³. Ten akt woli Bożej wobec człowieka stał się możliwy, według autora Listu, dzięki przyjęciu przez jego adresatów *Słowa Prawdy* — *Ewangelii Jezusa* (λόγῳ ἀληθείας), a tym samym uznania Jezusa jako Chrystusa i Pana²⁴. To *Słowo Prawdy* — *Chrystus* jest w niczym nie zasłużonym przez nich darem Boga — *Ojca Świata* (πατήρ τῶν φώτων), *darem doskonałym* (δῶρημα τέλειον), gdyż taki dar, jak i sama czynność dobrego dawania (δῶσις ἀγαθή) może pochodzić jedynie od Boga i Ojca Jezusa Chrystusa.

Terminologia z tego samego zakresu znaczeniowego zamyka pierwszy rozdział Listu 1,26–27: θρησκός, καρδιά, θρησκεία καθαρά και ἀμίαντος, ἄσπιλον ἑαυτὸν τηρεῖν ἀπὸ τοῦ κόσμου. W Septuagincie przymiotnik καθαρός, w większości przypadków, jest odpowiednikiem hebrajskiego כָּרִיב i wyraża ideę nieskazitelności rytualnej²⁵ oraz moralnej²⁶. Jest również odpowiednikiem כָּרִי (czysty, niewinny, wolny)²⁷, כָּרִי (czysty, niewinny)²⁸, כָּרִי (być czystym, niewinnym, oczyścić)²⁹. W identycznym znaczeniu używają tego wyrażenia autorzy Ksiąg Nowego Testamentu³⁰. Przymiotnik ἀμίαντος nie ma swego odpowiednika w biblijnym języku hebrajskim. W Septuagincie występuje tylko pięć razy — dwa razy w apokryficznej 2 Mch 14,36 i 15,34, mówiąc o kultycznej czystości świątyni, oraz trzy razy w Księdze Mądrości: w 3,13 — ἀμίαντη, to ta kobieta, która nie zaznała grzesznego współżycia w łozu; według 8,20 autor szukając Mądrości wszedł do ἀμίαντων ciała, aby ją osiągnąć; w 4,2 autor chwali cnotliwe życie, ponieważ zostanie nagrodzone ἀμίαντος nagrodą. W Nowym Testamencie, oprócz Jk 1,27, występuje jeszcze tylko dwa razy. W 1P 1,4 określa nieskazitelną czystość

¹⁶ Por. F. Büchse l, δῶρημα, TWNT, t. II, s. 169.

¹⁷ Por. Pwt 18,4; 26,2.10; Lb 5,9; 18,8–12.15; Ne 10,37; Ez 45,13–16.

¹⁸ Por. 2 Krn 31,5.

¹⁹ Por. Wj 25,2; 35,5; 36,6; Ezd 8,25.

²⁰ Por. Ez 20,31.

²¹ Por. 1 Krl 10,4; Pwt 33,21; Ps 77,51; 104,36.

²² Por. Rz 8,23; 11,16; 16,5; 1 Kor 15,20; 16,15; 1 Tes 2,13; Ap 14,4.

²³ Por. G. Dellin g, ἀπαρχή, TWNT, t. I, s. 483–484.

²⁴ *Słowo Prawdy* (λόγῳ ἀληθείας) według Kol 1,5 jest równoznaczne z Ewangelią Chrystusa. Por. M. Zerwick, M. Grosvenor, A grammatical analysis of the greek New Testament, Roma 1996², s. 692.

²⁵ Por. Kpł 7,19; 10,10.

²⁶ Por. Ps 51,12; Ha 1,13. Por. F. Hauck, καθαρός, TWNT, t. III, s. 417–421.

²⁷ Por. Ps 24,4.

²⁸ Por. Hi 4,7.

²⁹ Por. Hi 15,15; 25,5.

³⁰ Por. Mt 23,26; 27,59; Hbr 10,22; Mt 23,25; 8,2.3; 10,8; 11,5; Łk 4,27; 17,14; Hbr 9,22; Rz 14,20; 1 Tm 4,5; Mt 5,8; 1 P 1,22; Ef 5,26; Tt 2,14; 1 J 1,7.9; 1 Tm 1,5; 3,9; 2 Tm 1,3; 2,22; Hbr 9,13.22.23; J 3,25; 13,10; 15,2.3. Por. F. Hauck, καθαρός, TWNT, t. III, s. 427–430.

niebiańskiego dziedzictwa, a w Hbr 7,26 nieskazitelną czystość religijno-moralną Najwyższego Kapłana — Chrystusa³¹. Trzeci przymiotnik ἄσπιλος nie ma swego odpowiednika ani w BH, ani w LXX. W Nowym Testamencie, oprócz Jk 1,27, występuje jeszcze trzy razy. W 1 P 1,19 wyraża ideę nieskazitelności moralnej, czyli wolności od grzechu Chrystusa; w 2 P 3,14 wyraża tę samą ideę nieskazitelności moralnej chrześcijan, oczekujących na przyjście Pana; a w 1 Tm 6,14 Paweł zachęca Tymoteusza, aby zachował przykazanie ἄσπιλος, aż do objawienia się naszego Pana Jezusa Chrystusa, tzn. aby zachował całą i nieskażoną treść Ewangelii³². Z powyższego wynika, iż te trzy przymiotniki (καθαρός, ἄμωαντος, ἄσπιλος) wyrażają ideę nieskazitelności religijno-moralnej stworzenia wobec swego Stwórcy.

Przeprowadzona analiza słownictwa zastosowanego przez autora w 1,2–4; 1,16–18 i 1,27–28 ukazuje biblijną ideę nieskazitelności fizycznej, religijnej (rytualno-kultycznej) oraz moralnej w potrójnym wymiarze: zarówno daru składanego Bogu w ofierze, jego ofiarodawcy, jak i samej czynności składania w ofierze. W związku z powyższym, w oparciu o zastosowane słownictwo i styl oraz wyrażoną myśl teologiczną, można zaproponować następującą strukturę literacką Jk 1,2–27:

A) 1,2–4 inkluzja — wezwanie do praktykowania cierpliwej wytrwałości (ὕπομονή) w chwilach rozmaitych pokus, prób i doświadczeń wiary (ποικίλοι πειρασμοὶ καὶ δοκιμίαι τῆς πίστεως) oraz wykonywania dzieł doskonałych (ἔργον τέλειον) jako ludzie doskonali i nieskalani (τέλειοι καὶ ὀλόκληροι) w niczym nie wykazujący braków (ἐν μηδενὶ λειπόμενοι);

a) 1,5–8 konieczność modlitwy z wiarą i pełną ufnością o dar mądrości Bożej, która jest gwarantem właściwego zrozumienia woli Bożej i własnej sytuacji życiowej;

b) 1,9–12 powód do dumy i chwały dla bogatych jest w ich uniżeniu się przed Bogiem, a dla biednych w ich sytuacji życiowej, która jest ich wywyższeniem przez Boga, gdyż błogosławieństwo i wieniec życia jest nagrodą za przezwyciężenie pokus, prób i doświadczeń wiary oraz za wierne trwanie w miłości Bożej;

c) 1,13–15 źródłem pokus, prób i doświadczeń wiary nie jest Bóg, lecz własna pożądliwość, która rodzi grzech, a gdy grzech dojrzeje rodzi śmierć;

B) 1,16–18 inkluzja — chrześcijanie otrzymali od Ojca Światła (ἀπὸ τοῦ πατρὸς τῶν φώτων) dar doskonały (δώρημα τέλειον) — godność jakby pierwo-cin Jego stworzeń (ἀπαρχὴν τινα τῶν κτισμάτων αὐτοῦ) — czyli dar szczególne-go wybrania i umiłowania, co uczyniło z nich Jego Nowy Lud. Dokonało to się w chwili przyjęcia przez nich Słowa Prawdy — Chrystusa i Jego Ewangelii (βουληθεὶς ἀπεκύησεν ἡμᾶς λόγῳ ἀληθείας);

c') 1,19–21 wezwanie do słuchania i pełnienia sprawiedliwości Bożej oraz przyjęcia Słowa, które ma moc zbawić dusze, odrzuciwszy wcześniej wszystko, co złe i nieczyste;

b') 1,22–24 wezwanie do wprowadzania Słowa w czyn, a odrzucenie praktyki pozostawiania słuchaczem, gdyż taka postawa jest tylko oszukiwaniem samego siebie;

³¹ Por. F. Hauck, ἄμωαντος, TWNT, t. IV, s. 650.

³² Por. A. Oepke, ἄσπιλος, TWNT, t. I, s. 500.

a') 1,25 konieczność rozważania doskonałego Prawa — Prawa wolności, które gwarantuje pełnienie dzieł doskonałych i otrzymania błogosławieństwa;

C) 1,26–27 inkluzja — wezwanie do praktykowania religijności czystej i nieskalanej wobec Boga i Ojca (θηρησκεια καθαρά και άμίαντος παρά τῷ θεῷ και πατρι), która przybiera swój konkretny wyraz w opanowaniu własnego języka (χαλιναγωγῶν γλώσσαν αὐτοῦ), postudze wobec sierot i wdów w ich utrapieniach (έπισκέπτεσθαι ὀρφανούς και χήρας ἐν τῇ θλίψει αὐτῶν) oraz zachowaniu siebie samego nieskalanym od [wpływów] świata (ἀσπιλον ἑαυτὸν τηρεῖν ἀπὸ τοῦ κόσμου).

Jest to struktura koncentryczna (A, a, b, c, B, c', b', a', C) z centralną drugą inkluzją (B — Jk 1,16–18), która wykazuje większe podobieństwo w słownictwie i stylu z pierwszą (A), niż z trzecią (C) inkluzją:

— wyrażeniu Πάσαν χαρῶν (1,2) odpowiada wyrażenie πᾶσα δόσις ἀγαθῆ και πᾶν δῶρημα τέλειον (1,17);

— trybowi rozkazującemu w sensie pozytywnym ἠγγήσασθε (1,2) odpowiada imperatyw negatywny μὴ πλανᾶσθε (1,16);

— zwrotowi ἀδελφοί μου (1,2) odpowiada ἀδελφοί μου ἀγαπητοί (1,16);

— określeniu ἔργον τέλειον (1,4) odpowiada δῶρημα τέλειον (1,17);

— orzeczeniu κατεργάζεται (1,3) odpowiada ἀπεκύησεν (1,18);

— sformułowaniu ὑμῶν τῆς πίστεως (1,3) odpowiada ἡμᾶς λόγῳ ἀληθείας (1,18);

— zdaniu celowemu ἵνα ἦτε τέλειοι και ὀλόκληροι ἐν μηδενὶ λειπόμενοι (1,4) odpowiada również zdanie celowe εἰς τὸ εἶναι ἡμᾶς ἀπαρχὴν τινα τῶν αὐτοῦ κτισμάτων (1,18)³³.

Wagę znaczeniową sformułowania εἰς τὸ εἶναι ἡμᾶς ἀπαρχὴν τινα τῶν αὐτοῦ κτισμάτων (1,18) podkreśla dodatkowo heksametryczna rytmika w. 17a: πᾶσα δόσις ἀγαθῆ και πᾶν δῶρημα τέλειον³⁴.

Tak skonstruowana struktura literacka Jk 1,2–27 sugeruje, iż autor Listu, w przeprowadzonej tu argumentacji teologicznej w szczególny sposób koncentruje swój wysiłek na wyekspozowaniu prawdy niezwykle ważnej dla swoich adresatów, a mianowicie:

Inkluzja (B) 1,16–18 — pragnie im przypomnieć i ponownie uświadomić, że w chwili przyjęcia przez nich chrztu i wyznania wiary w Jezusa z Nazaretu jako Mesjasza i Pana (λόγῳ ἀληθείας) Bóg — Ojciec Światel (πατήρ τῶν φῶτων) z własnej woli (βουληθεῖς) zrodził ich (ἀπεκύησεν) jako *pierwociny* (ἀπαρχὴν) spośród wszystkich swoich stworzeń, przez co stali się Jego wybranym i umiłowanym *Nowym Ludem*. To nowe *zrodzenie* (ἀπεκύησεν) jest *darem doskonałym* (δῶρημα τέλειον), w niczym przez nich nie zasłużonym, gdyż sam *dar doskonały*, jak i *dobrze dawanie* (δόσις ἀγαθῆ) mogą pochodzić jedynie od Boga. Jest to prawda niezaprzeczalna i niezbywalna, stąd też chrześcijanie nie powinni ulegać złudzeniu (μὴ πλανᾶσθε, ἀδελφοί μου ἀγαπητοί) i myśleć, że może być inaczej. *Mądrość ludzka* nigdy nie zmieni ani nie zastąpi *mądrości Bożej*, ponieważ w Bogu

³³ Por. F. Blass, A. Debrunner, Grammatik des neutestamentlichen Griechisch, Göttingen 1990¹⁷, § 402, s. 2.

³⁴ Por. F. Blass, A. Debrunner, jw., § 487. 2.

nie dokonuje się żadna przemiana, co więcej nie ma w Nim nawet cienia zmienności (παρ' ᾧ οὐκ ἔστι παραλλαγὴ ἢ τροπῆς ἀποσκίασμα).

c) 1,13–15 — znając zatem Boga jako dobrego dawcę *doskonalego daru*, nie wolno im oskarżać Go i mówić, że to On ich kusi i wystawia na próbę wiary (μηδεὶς πειραζόμενος λεγέτω ὅτι Ἄπὸ θεοῦ πειράζομαι). Bóg *jest niepodatny na doświadczenia zła i sam też nie doświadcza nikogo* (ὁ γὰρ θεὸς ἀπειραστός ἐστιν κακῶν, πειράζει δὲ αὐτὸς οὐδένα). Przyczyna ich poikiloi πειρασμοὶ καὶ δοκίμια leży w nich samych, a konkretnie w *ich własnej pożądlivości* (ἐπιθυμία), *odciągającej* (ἐξελκόμενος) i *uwodzającej* (δელεαζόμενος). To ona zwodząc *rodzi grzech* (εἴτα ἢ ἐπιθυμία συλλαβοῦσα τίθει ἁμαρτίαν), a *grzech, gdy dojrzeje, rodzi śmierć* (ἢ δὲ ἁμαρτία ἀποτελεσθεῖσα ἀποκτείνει θάνατον).

c') 1,19–21 — nie taki był zamiar Boga względem chrześcijan, nie zrodził ich przecież ku śmierci, lecz ku życiu — zbawieniu wiecznemu, dlatego Jakub wzywa najpierw cały Kościół, używając imperatywu w liczbie mnogiej: *wiedzcie, bracia moi umiłowani* (Ἴστε, ἀδελφοί μου ἀγαπητοί), a następnie każdego jego członka indywidualnie: *niech będzie więc każdy człowiek* (ἔστω δὲ πᾶς ἄνθρωπος), do przyjęcia postawy słuchacza przepelnionego nie własną pożądlivością, lecz sprawiedliwością Bożą. Jedynie chrześcijanin żyjący sprawiedliwością Bożą jest *szybki* (ταχὺς) *do słuchania* (εἰς τὸ ἀκοῦσαι), a *powolny* (βραδύς) *do rozprawiania* (εἰς τὸ λαλῆσαι), *powolny* (βραδύς) *do gniewu* (εἰς ὀργήν): albowiem *gniew nie wykonuje Bożej sprawiedliwości* (ὀργὴ ἀνδρὸς δικαιοσύνην θεοῦ οὐκ ἐργάζεται). Pełnienie Bożej sprawiedliwości realizuje się na co dzień przez odrzucenie w *cichości i skromności* (ἐν πραΰτητι) wszelkiej moralnej *nieczystości* (ῥυπαριῶν) i *złubnego bogactwa* (καὶ περισσεῖαν κακίας), a przyjęciu — w sensie uznania, zaakceptowania (δέξασθε) *zaszczepionego Słowa* (τὸν ἔμφυτον λόγον), gdyż jedynie ono ma moc zbawić ich dusze (τὸν δυνάμενον σώσαι τὰς ψυχὰς ὑμῶν — *to, które ma moc zbawić dusze wasze*).

b) 1,9–12 — *zaszczepione Słowo* jednoznacznie uczy, że *brat ubogi* (ὁ ἀδελφὸς ὁ ταπεινός) swój powód do dumy i chwały powinien odnaleźć (καυχάσθω) w tym położeniu, w jakim się obecnie znajduje, bowiem taka sytuacja życiowa, choć może wydawać się to paradoksalne, jest jego wywyższeniem (ὑψος αὐτοῦ). Świadczy o tym wiele przykładów biblijnych *ταπεινοί*: materialnie biedni i ubodzy, duchowo ponizeni i upokorzeni, jednak zawsze byli i nadal pozostają wybranymi i umiłowanymi przez Boga z tego powodu, iż właśnie mimo swej trudnej sytuacji ziemskiego życia nie utracili wiary w Niego oraz nieustannie i w pełni pełnili Jego wolę i sprawiedliwość³⁵. Natomiast ὁ πλούσιος powodu do dumy i chwały nie powinien szukać w swym bogactwie i dotychczasowym stylu życia, lecz w życiu zgodnym z wymogami *zaszczepionego* w nim *Słowa*, ponieważ jeśli tego nie uczyni, to jak zapewnia autor listu cytując proroka Izajasza³⁶, on sam i jego przedsięwzięcia *zmarnieją i znikną niby kwiat polny; wzeszło bowiem palce słońce i wysuszyło łąkę, kwiat jej opadł, a piękny jej wygląd zginął* (ὅτι ὡς ἄνθος χόρτου παρελεύσεται. ἀνέτειλεν γὰρ ὁ ἥλιος σὺν τῷ καύσωνι καὶ ἐξηράνεν τὸν χόρτον καὶ τὸ ἄνθος αὐτοῦ ἐξέπεσεν καὶ ἡ εὐπρέπεια τοῦ προσώπου αὐτοῦ ἀπόλετο· οὕτως

³⁵ Por. W. Grundmann, ταπεινός, TWNT, t. VIII, s. 1–27.

³⁶ Autor Listu cytuje tu Iz 40,6–8.

καὶ ὁ πλοῦσιος ἐν ταῖς πορείαις αὐτοῦ μαρανθήσεται). Życie *Słowem* to cierpliwe i pełne hartu ducha przewycięzanie (ὑπομένειν) prób i doświadczeń wiary (πειρασμοὶ τῆς πίστεως) oraz trwanie w miłości Boga Ojca i Jego Syna Jezusa Chrystusa, za co nagrodą jest *błogosławieństwo* (μακάριος ἀνὴρ ὃς ὑπομένει πειρασμόν) i *wieniec życia* (τὸν στέφανον τῆς ζωῆς ὃν ἐπηγγείλατο τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν).

b') 1,22–24 — błogosławieństwo i wieniec życia otrzyma zatem jedynie chrześcijanin wprowadzający *Słowo* w czyn, czyli ten, kto stał się wykonawcą a nie tylko jego słuchaczem (γίνεσθε δὲ ποιηταὶ λόγου). καὶ μὴ μόνον ἀκροαταὶ παραλογιζόμενοι ἑαυτοῦς). Ten, kto poprzestaje jedynie na słuchaniu *Słowa*, myśląc że to wystarczy, oszukuje siebie samego i wystawia własną osobę na niebezpieczeństwo utraty, a nie otrzymania *błogosławieństwa* i *wieńca życia*. Dlatego też jedynie chrześcijanin jako *słuchacz* (ἀκροατής) i zarazem *wykonawca Słowa* (ποιητής λόγου) nie ulega pokusie, lecz cierpliwie przewycięza ją, wzrastając w religijnej i moralnej doskonałości wobec Boga i współbraci.

a) 1,5–9 — przedkładana przez autora Listu nauka pochodzi od Boga — jest Jego żywym Słowem, do zrozumienia którego nie wystarczy *mądrość ziemską* (3,15), lecz konieczna jest *mądrość Boża*. Najwyraźniej adresatom Listu brak takiej mądrości, stąd też autor żąda, aby jeśli ktoś odczuwa jej brak (εἰ δὲ τις ὑμῶν λείπεται σοφίας) dlatego prosił o nią Boga (αἰτέτω παρὰ τοῦ διδόντος θεοῦ), który daje *szczerze* (ἀπλῶς), nie robiąc nikomu *zadnych wyrzutów* i nie ganiąc (μὴ ὀνειδίζοντος) nikogo³⁷. Musi jednak prosić z *wiarą* (ἐν πίστει), w której nie ma *najmniejszej wątpliwości, żadnego wahania się* (μηδὲν διακρινόμενος)³⁸. Ten bowiem, kto się waha i wątpi w wierze, nie otrzyma nic od Pana, co więcej, nawet nie może spodziewać się otrzymania czegokolwiek, ponieważ jest człowiekiem *mającym dwoistą duszę* (δίψυχος)³⁹ oraz *zdolnym do szerzenia zamętu* (ἀκατάστατος) *na wszystkich swoich drogach* (ἐν πάσαις ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ).

a') 1,25 — dar mądrości Bożej pozwala *wniknąć* (παρακύπτειν) i zrozumieć naukę Bożą, tzn. *Prawo doskonałe, to [Prawo] wolności* (εἰς νόμον τέλειον τὸν τῆς ἐλευθερίας) i jednocześnie wskazuje na konieczność nieustannego trwania w nim (παραμένειν), ale nie jako człowiek, *który stał się słuchaczem skłonnym do zapominania* (ἀκροατῆς ἐπιλησιμονῆς γενόμενος), lecz jako *wykonawca dzieła*

³⁷ Jest to imiesłów strony czynnej od czasownika ὀνειδίζω: *łajać, lżyć kogoś, robić komuś wyrzuty, urągać, ganić*. Mateusz i Marek, używają tego czasownika, gdy opisują postawę złooczyńców ukrzyżowanych wraz z Jezusem (Mt 24,44; Mk 15,32. Zob. również Rz 15,3 gdzie cytowany jest Ps 69(68),10 odnośnie Chrystusa. Według Mt 5,11 i Łk 6,22 doświadczenie uczniów Jezusa od ludzi czynności wyrażonych tym czasownikiem ma być powodem ich błogosławieństwa.

³⁸ Jest to imiesłów strony zwrotnej od czasownika διακρίνω: *robić wymówki, sprzeciwiać się komuś, wahać się, wątpić*. W celu wyrażenia wątpliwości i wahania się w wierze stosowany jest w Mt 21,21; Mk 11,23; Rz 4,20; Jud 22.

³⁹ Autor Listu Jakuba porównuje człowieka wątpiącego w wierze do *fali morskiej wzbudzonej wiatrem i miotanej tu, to tam* (1,6). Podobnego obrazu używa również Paweł Apostoł, gdy zwraca się do chrześcijan efeskich: *abyśmy już nie byli dziećmi, którymi miotają fale i porusza każdy powiew nauki, ze strony oszustwa i przebiegłości w sprowadzaniu na manowce* (Ef 4,14). W szerszej wypowiedzi zachęca on adresatów do: postępowania w sposób godny powołania, jakim zostali wezwani (4,1), zachowania jedności Ducha dzięki więzi, jaką jest pokój (1,3), jedności wiary i pełnego poznania Syna Bożego oraz dojścia do człowieka τέλειος (4,13), *by wszystko rostało ku Temu, który jest Głową — ku Chrystusowi* (4,15).

(ποιητής ἔργου), gdyż jedynie przez jego wykonywanie chrześcijanin dostępuje błogosławieństwa (οὗτος μακάριος ἐν τῇ ποιήσει αὐτοῦ ἔσται).

Inkluzja (A) 1,2–4 — wszystko to jest radosną nowiną, dlatego też chrześcijanie powinni przyjmować z pełną radością (πάσαν χαρὰν ἠγγήσασθε) wszystkie te chwile, w których dotyczą ich różne próby i doświadczenia wiary, a także gdy narażeni są na rozmaite pokusy (ὅταν πειρασμοῖς περιπέσητε ποικίλοις), wiedząc, że przestrzeganie *Prawa wolności rodzi cierpliwą wytrwałość* (κατεργάζεται ὑπομονήν), która, jeśli tylko będzie praktykowana, doprowadzi do osiągnięcia *działa doskonałego* (ἔργον τέλειον ἐχέτω), czyli zachowa chrześcijanin *τέλειοι καὶ ὀλόκληροι ἐν μηδενὶ λειπόμενοι*.

Inkluzja (C) 1,26–27 — chrześcijanin τέλειος καὶ ὀλόκληρος ἐν μηδενὶ λειπόμενος to ten, którego religijność (θρησκεία) wobec Boga i Ojca (παρὰ τῷ θεῷ καὶ πατρὶ) jest *czysta i nieskazitelna* (καθαρὰ καὶ ἀμίαντος), czego konkretnym wyrazem w praktyce codziennego życia jest *powściągliwość własnego języka* (χαλιναγωγῶν γλῶσσαν αὐτοῦ), *zajmowanie się sierotami i wdowami w ich utrapieniach* (ἐπισκέπτεσθαι ὀρφανοῖς καὶ χήρας ἐν τῇ θλίψει αὐτῶν) oraz *zachowanie siebie samego nieskalanym od [wpływów] świata* (ἄσπιλον ἑαυτὸν τηρεῖν ἀπὸ τοῦ κόσμου).

* * *

Podsumowując należy stwierdzić, iż cały Kościół w osobie każdego jego członka powinien tak żyć, by zachować swą nieskazitelność religijną i moralną przed Bogiem, gdyż On — *Ojciec Świata*! — zrodził ich wszystkich przez *Słowo Prawdy* — Chrystusa jako nieskalane pierwociny całego swego stworzenia. Wybrał ich i umiłował, aby stanowili Jego Nowy Lud, który od tej chwili musi kierować się w swoim postępowaniu zgodnie z zaszczepionym w ich sercach *Słowem* — Ewangelią Chrystusa (B). Wszyscy członkowie Kościoła, dokonując obrachunku z dotychczasowym sposobem życia i z realizacją nauki Ewangelii Chrystusa, muszą najpierw uświadomić sobie, że to nie Bóg wystawia ich na próby i doświadczenia wiary, lecz czyni to rodząca się w nich pożądlivość (c). Dlatego też koniecznie należy odrzucić wynikające z niej wszelkie zło, a uznać zaszczepione w nich *Słowo* (c'), ponieważ jedynie ono gwarantuje błogosławieństwo i wieniec życia, zarówno dla ubogich jak i bogatych, ale pod warunkiem, że będą przewyciężać rodzące się z pożądlivości pokusy oraz trwać niewzruszenie w miłości Boga i Pana Jezusa Chrystusa (b), czyli staną się jednocześnie słuchaczami i wykonawcami Słowa (b'). Przedłożona nauka jest trudna, ale prawdziwa, stąd do jej zrozumienia niezbędna jest mądrość Boża, którą otrzyma każdy, jeśli tylko będzie o nią prosił Boga z wiarą pełną i ufnością (a). Dar mądrości Bożej pozwala zrozumieć naukę Pana, którą jest doskonale Prawo — Prawo Wolności oraz pojąć, że droga błogosławieństwa to droga jego przestrzegania w codziennym życiu (a'). Mądrość Boża pozwala również przyjmować z wielką radością chwile prób i doświadczeń, ponieważ rodzą one *cierpliwą wytrwałość*, a ta pozwala osiągać *działa doskonałe* (A), które w życiu chrześcijańskim adresatów Listu powinny przejawiać się szczególnie w opanowaniu języka, posłudze siostrze i braciom w ich potrzebach oraz nieuleganiu złym wpływom świata (C).

**LITERARISCHE STRUKTUR UND THEOLOGISCHE ARGUMENTATION
IN DEN JAKOBSBRIEFEN 1,2-27**

ZUSAMMENFASSUNG

Die ganze Kirche sollte so leben, um ihre religiöse und moralische Makellosigkeit vor Gott zu bewahren, denn Er — Vater des Lichtes — hat alle geschaffen durch das Wort der Wahrheit — durch Christus als makellosen Beginn aller Geschaffenen. Er hat sie auserwählt und liebgewonnen, damit sie sein neues Volk bilden, das sich bis heute in seinem Tun im Einklang zu den im Herzen verwahrten Worten des Evangeliums Christi (B) leiten lassen muss. Alle Mitglieder der Kirche müssen sich bei einer Gewissensforschung zur Realisierung des Evangeliums vergegenwärtigen, dass nicht Gott sie im Glauben prüft und erprobt, sondern es ist die in ihnen wachsende Gierigkeit (c). Daher sollte alles Böse, das aus ihr wächst, vermieden werden, und es sollte das im Herzen verweilende Wort anerkannt werden (c), denn nur das Wort garantiert Segen und den Lebenskranz sowohl für Arme als auch für Reiche, aber unter der Bedingung, dass sie die aus der Begierde wachsende Versuchung überwinden und unerschütterlich in der Liebe Gottes und zum Herrn Jesus Christus (b) ausharren werden, also werden sie zugleich Hörer und Darsteller des Wortes (b). Die vorgelegte Lehre ist schwierig aber wahrhaft, daher wird zu ihrem Verständnis Gottes Weisheit benötigt, die jeder erhält, soweit er sie bei Gott in vertrauensvollem Glauben erbitten wird. (a). Die Gabe der Göttlichen Weisheit erlaubt die Lehre des Herrn zu verstehen, denn sie ist vollkommenes Recht — das Recht der Freiheit — und begreifen, dass der Weg des Segens Weg seiner Befolgung im Alltag ist (a). Gottes Weisheit erlaubt auch mit großer Freude Schicksalsschläge und Prüfungsaugenblicke anzunehmen, da sie duldsame Ausdauer gebären, und die erlaubt vollkommene Werke zu erzielen (A), die sich im christlichen Leben der Empfänger des Briefes besonders offenbaren sollten in der Beherrschung der Sprache, dem Dienst gegenüber Schwestern und Brüdern in ihren Bedürfnissen und in der Entsagung schlechten Einflüssen der Welt (C).